दक्षिणाग्निं तु होमार्थं वै प्रयत्नत इति । अतोऽस्माद्दर्शनात्स्मार्तमपि वैतानिकेषु कर्तव्यमिति पूर्वः पक्षः । सिद्धान्तमाह ·

नौपासनश्रुतेः ॥२०॥ यदुक्तम् वैतानिकेष्वेवाग्निषु श्रौतं स्मार्तं च कर्तव्यमिति · तन्न · कुतः · औपासनश्रुतेः · यत आहिताग्नेरप्यौपासनः श्रूयते पितृमेधे अद्धरिणौपासनं निरस्यतीति (२१. ४. २७) · यदि स्मार्तमपि वैतानिकेष्वेव क्रियेत तदा आहिताग्नेः पितृमेधे औपासनदर्शनं न स्यात् · अस्ति च · तस्मात्स्मार्तान्यौपासने कर्तव्यानीति । तथा च स्मृतिः (याज्ञवल्क्य° १. १७.) कर्म स्मार्तं विवाहाग्नौ कुर्वीत प्रत्यहं गृही दायकालाहृते वापि श्रौतं वैतानिकाग्निषिति । तस्मिन्गृह्याणीत्यापस्तम्बस्मरणाच्च · गृहाय हितं गृह्यम् गृहशब्दश्च दम्पत्योर्वर्तते · तस्मिन्नित्यावसथ्ये · अतश्च यत्किंचिद्दम्पत्योर्हितं कर्म शान्तिकपौष्टिकव्रताङ्गहोमादिकं स्मार्तं तत्सर्वमावसथ्येऽग्नौ भवतीति । तथा च खादिरगृह्यसूत्रकारिकायाम् होमानात्मार्थपत्न्यर्थान्कृत्स्न औपासनेन च परार्थानैकदेशेऽग्नौ स चान्ते लौकिको भवेत् । अत एव कात्यायनः (कर्मप्रदीप° २. १. १७-१८.) न स्वेऽग्नावन्यहोमः स्यान्मुक्त्वैकां समिदाहुतिम् स्वगर्भसत्क्रियार्थाश्च यावन्नासौ प्रजायते अग्निस्तु नामधेयादौ होमे सर्वत्र लौकिकः न हि पित्रा समानीतः पुत्रस्य भवति क्वचित् · अतश्च सीमन्तोन्नयनमपि स्मार्ताग्नावेव कार्यम् ॥ अपि च आधानेनोत्पादितानां गार्हपत्यादीनामग्नीनाम् प्रयोजनापेक्षायां सत्यां गार्हपत्ये हवींषि श्रपयत्याहवनीये जुहोति दक्षिणाग्नावन्वाहार्यं पचतीति प्रत्यक्षवचननिर्दिष्टैरेव प्रयोजनैर्निराकाङ्क्षाणाम् न सामर्थ्यमात्रेणोक्तादन्यत्र विनियोगः कल्पयितुं शक्यते । ननु मा भूत्सामर्थ्यमात्रेण विनियोगः वाक्येनैव स्मार्तेष्वपि पार्वणस्थालीपाकादिहोमेषु भवत्विति चेत् · न · न च स्मार्ता होमास्तेषु विधातुं शक्याः ते हि सहैवाधारिणावसथ्येनोत्पद्यन्ते यथा पक्षहोमादयः[1] ॥ अत्राह जैमिनिः (१२. २. ४.) सति चौपासनस्य दर्शनादिति · सति च विहारे औपासनाग्निर्दृश्यते · यः कामयेत राष्ट्रमस्यै प्रजायै स्यादिति तस्यौपासने प्रतिहितमभ्याजुहुयादिति · राजसूये प्रवृत्ते कर्मण्येतद्वचनम् · तस्मिंश्च काले वि-

१) ? पदहोमादयः २.